

دعای صباح و ترجمه

مشهور و منظوم قطب‌الدین نیریزی

■ تصحیح علی اوجبی

www.ketab.ir

سرشناسه: نیریزی، قطب‌الدین محمد، ۱۱۰۰-۱۱۷۳ ق.
عنوان: نام دیدآور: دعای صباح / ترجمه منثور و منظوم قطب‌الدین نیریزی / به کوشش علی اوجبی.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات وایا، ۱۳۹۶.
مشخصات فیزیکی: ۵ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
فروست: وایا ۳۰، ستنه‌ها ۷.

شابک: ۶۰۰۰ ریال / ۰۹-۸۴۳-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی: بیبا
موضوع: دعای صباح، دعا، شعر مذهبی -- قرن ۱۴.
شناسه افزوده: اوجبی، علی، ۱۳۲۳- ص ۱۳۲.
رده‌بندی کنگره: ۷۵۷ ن ۲۶۹ / BP
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۷۷۴

■ عنوان: دعای صباح و ترجمه منثور و منظوم قطب‌الدین نیریزی

■ تصحیح: علی اوجبی

■ صفحه‌آرا: فاطمه اخوان‌فرد

■ طراح: حسن کریم‌زاده

■ ناظر فنی: انوشه صادقی‌آزاد

■ نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۶

■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

■ کاغذ: بالکی

■ بهای: ۶۰۰۰ ریال

■ ناشر: وایا

■ شابک: ۴-۰۹-۸۴۳-۶۰۰-۹۷۸

■ آدرس الکترونیکی: vaya.pub@gmail.com

فهرست مطالب

۵	فهرست مطالب
۷	مقدمه مصحح
۸	اثر حاضر
۱۰	شیوه تحقیق
۱۳	دعای صباح
۱۹	برگردان فارسی دعای صباح
۲۵	ترجمه منشور و منظوم دعای صباح

مقدمه مصحح

محمد ذهبی حسینی شیرازی مشهور به قطب‌الدین نیریزی از مشاهیر صوفیه و اقطاب سلسله ذهبیه در سال ۱۱۰۰ هـ. ق دیده به جهان گشود و در ۱۸ شعبان ۱۱۷۳ هـ. ق به دیار اوسق شتافت و پیکر مطهرش در نجف اشرف به خاک سپرده شد.

متأسفانه اطلاعات چندانی از جزئیات و چگونگی زیست وی در دست نیست. همین قدر می‌دانیم که فرزند ابوطالب بن عزالدین یوسف بن قطب‌الدین حیدر بن احمد بوده و سلسله سنی به امام زین‌العابدین علیه السلام منتهی می‌شود.

گویا در نیریز به دنیا آمده و در آنجا سکونت داشته. سپس به شیراز و از آنجا به اصفهان مهاجرت کرده. از این رو، گاه با عنوان «شیرازی» و بیشتر با نام «نیریزی» از او یاد می‌شود. آن‌گونه که خود در أنوار الولاية تصریح دارد، شیخ طریقت و مرشد وی در آغاز، علی‌نقی بن محمد اصفهانی بوده و سالها از مصاحبتش کسب فیض کرده و آن‌گاه به درک محضر بزرگانی چون: شاه محمد دارابی (صاحب معراج الکمال و روضة

العارفین)، محمدعلی شیرازی سکاکی، محمدصادق اردستانی (مؤلف حکمت صادق)، آقا خلیل، میر ابراهیم قزوینی (نویسنده تحصیل الإطیان فی شرح زبدة الیان، میر محمدتقی خراسانی و سید محمدهاشم نایل آمده از این بزرگمرد عرصه عرفان و تصوف، آثار ارزشمندی به یادگار مانده که بیشینه آنها در عرفان نظری، به زبان عربی و منظوم می باشند که از آن جمله است: أرجوزة فی التوحید، أنوار الولاية، جنة الأسماء، حکمة العارفين (الحکمة الموهوبية)، شمس الحکمة، صغیر العارفين، القصيدة العلوية، مفرح القلوب، نظم التالی الوسائل و...^۱

اثر حاضر

تبریزی درباره دعای مسبوب به حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) یعنی مفتاح الفلاح و مصباح النجاة مشهور به دعای صباح به اثر به رشته تحریر در آورده:
۱. شرح عربی مختصر دعای صباح: در مقدمه اثر حاضر به این شرح این گونه اشاره کرده است: «و اگر امدی تحقیقات معانی عبارات این دعا را زیاده از ترجمه خواسته باشد، رجوع به شرحی که فقیر در آنجا به عنوان ایجاز و اختصار فی الجملة بیان نموده است نماید.» نسخه ای از این شرح به خط شارح به شماره ۱/۱۳۳۴۷ در کتابخانه مجلس شورای اسلامی نگهداری می شود.

۲. ترجمه مثبور و منظوم دعای صباح با مقدمه ای به زبان عربی: این رساله به خط احمد تبریزی در شعبان ۱۳۴۴ هـ. ق کتابت شده و در سال ۱۳۳۴ هـ. ش در ضمن مجموعه انهار جاریه^۲ در چاپخانه احمدیه شیراز

۱. آنچه درباره حیات، اساتید و آثار مصنف آوردیم، مقتبس از دو کتاب وی موسوم به أنوار الولاية و انهار جاریه و منابعی چون الذریعة، طبقات اعلام الشیعة و طرائق الحقائق می باشد.
۲. انهار جاریه مجموعه ای از ادعیه، زیارت نامه ها، غرر الحکم و درر الکلم و ترجمه آن، اشعاری در مدح ائمه، رباعیات باباطاهر، قصیده حکیم سنابری و... می باشد.

چاپ سنگی شده است.

در مقدمه، اسناد و نسخ این دعا را مورد بحث قرار داده و انگیزه خود از نگارش این رساله را تبیین و در پایان به تفاوت‌های نسخه اساس خود با نسخ مشهور اشاره کرده است.

۳. اثر حاضر (ترجمه منثور و منظوم دعای صباح با مقدمه‌ای به زبان فارسی): این رساله همان رساله پیشین است با این تفاوت که مقدمه آن با اندکی تغییر به زبان فارسی نگاشته شده است.

آنچه بر اهمیت این سه اثر می‌افزاید آن است که وی در سالهای ۱۱۳۵ و ۱۱۵۹ هـ. ق. به دو نسخه به خط میرابراهیم قزوینی و مرحوم عوض خان^۱ دست یافت و این دو مدعی شده‌اند که دعای صباح را از روی دست خط مبارک حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) کتابت کرده‌اند.^۲ تیریزی بر اساس آن دو دست‌نوشته، نسخه‌ای به دست نسخ کتابت کرده^۳ و تفاوت نسخه‌های مشهور با دو نسخه یادشده را ثبت کرده و متن دعا را با استناد به قواعد عربی و کتابهای لغت اعراب گذارده است.

تیریزی در دو اثر اخیر پس از ترجمه هر بند از دعا، مضمون آن را در قالب یکی از رباعیات خود یا دیگر عرفا آورده که این خود باعث جذابیت بیشتر ترجمه شده است.

۱. عوض خان در سال ۱۱۱۷ هـ. ق این دعا را کتابت کرده است.

۲. علامه مجلسی (رحمه الله) از شریف یحیی بن قاسم علوی نقل کرده که وی نیز دعای صباح را در ۲۷ ذی القعدة ۷۳۴ هـ. ق. از روی دست خط حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) استنساخ کرده است. رک: بحار الأنوار، ج ۸۴، ص ۳۳۹ و ج ۹۱، ص ۲۴۲.

۳. جالب آنکه آغاز و انجام هر دو دست‌نوشته نیز یکی است؛ یعنی هر دو با عبارت «یا من دلع» آغاز و با جمله «و کتبه علی بن ابی طالب فی آخر نهار الخمیس حادی عشر ذی الحجة خمس و عشرين من الهجرة» [= این دعا را علی پسر ابوطالب در پایان روز پنج‌شنبه ۱۱ ذی حجة سال ۲۵ هجری نوشته است] پایان می‌پذیرد.

شیوه تحقیق

- اساس این تحقیق، مبتنی بر دستنویست خود نیریزی است که به شماره ۱۲۳۴۷/۲ در کتابخانه مجلس شورای اسلامی نگهداری می شود و ما با حرف رمز «س» بدان اشاره کرده ایم.

- نسخه دیگری از این اثر به خط فرزند وی یعنی حسن بن محمد نیریزی به شماره ۴۸۸۹/۴ در همین کتابخانه موجود است که با حرف رمز «م» بدان اشاره و به عنوان نسخه ای معتبر در بازخوانی دستنویست نیریزی از آن بهره برده ایم.

- حواشی نسخه اساس را که بیشتر بیانگر تفاوت آن با نسخه های مشهور و گاه متضاد توذیح واژه و یا عبارات دعاست، با حرف رمز «ح» مشخص کرده ایم.

- عبارات داخل دو قلاب افراشته ای نگارنده برای تسهیل در قرائت و فهم متن یا حواشی است.

- از آنجا که در این رساله متن دعا ترجمه آن در هم آمیخته بود، به دلیل اهمیت متن، یکبار آن را به طور مستقل بتمام پیش از آغاز رساله آورده و برای آنکه مخاطبان بیشتری بهره مند شوند، ترجمه ای به نشر امروزی از آن ارائه کرده ایم.

در پایان خدای را شاکرم که توفیق داد تا این پرده نشین را شاهد هرجایی ساخته و ره توشه روز واپسین قرار دهم.

ای تو هست مطلق و باقی عدم

هر وجود از تو بود از پیش و کم

این زبان از وصفِ حمدت قاصر است

رفت بسی اندازه چون آید به دست

هر چه خواهم حمدت آرم در بیان
 از ادایش کـوتـهی دارد زیـان
 عقل گوید شکر حق بی انتهاست
 لیک قدرِ وسعِ خود گفتن بجاست

ای دعا از تو، اجابت هم ز تو
 ایمنی از تو، مهابت هم ز تو
 گر خطا کنی، اصلاحش تو کن
 مصلحتی تو، ای تو سلطان سخن

نیازمند رحمت پروردگار غنی

علی اوجیبی

۱۳۹۵/۱۰/۱